

EDUSKUNNAN
YMPÄRISTÖVALIOKUNTA

Helsingissä

10 päivänä syyskuuta 1992

Lausunto n:o 3

Ulkoasiainvaliokunnalle

Eduskunta on 17 päivänä kesäkuuta 1992 lähettänyt ulkoasiainvaliokuntaan valmistelevasti käsiteltäväksi hallituksen esityksen n:o 95 Euroopan talousalueen perustamiseen liittyvien sopimusten eräiden määräysten hyväksymisestä ja samalla määrännyt, että ympäristövaliokunnan tulee antaa lausuntonsa ulkoasiainvaliokunnalle.

Asian johdosta valiokunnassa ovat olleet kuultavina lainsäädäntöneuvos Klaus Frösén, toimistopäällikkö Matti Vehkalahti, toimistopäällikkö Pentti Sipilä, toimistopäällikkö Tapani Kohonen, toimistopäällikkö Seppo Sarkkinen, hallitusneuvos Juhani Maljonen, hallitusneuvos Pekka Kangas ja hallitusneuvos Simo Mäkinen ympäristöministeriöstä, lainsäädäntöneuvos Pekka Vihervuori oikeusministeriöstä, hallitusneuvos Rauno Vanhanen ja ylitarkastaja Liisa Piitulainen-Numminen kauppa- ja teollisuusministeriöstä, vesiyliuomari Matti Pulli vesiylioikeudesta, vs. toimistoinsinööri Kimmo Silvo vesi- ja ympäristöhallituksesta, hallintopäällikkö Anja Vallittu Helsingin kaupungin ympäristökeskuksesta, apulaisosastopäällikkö Antti Soikkeli Suomen Kaupunkiliitosta, osastopäällikkö Pekka Jalkanen Suomen Kunnallisliitosta, osastopäällikkö Jukka Luokkamäki Teollisuuden Keskusliitosta ja kauppapoliittinen asiamies Jouko Nieminen Maa- ja Metsätaloustuottajain Keskusliitosta.

Eduskunnan asettamien neuvottelutavoitteiden toteutuminen ETA-sopimuksessa

Käsitellessään valtioneuvoston selontekoa Länsi-Euroopan yhdentymiskehityksestä vuonna 1990 eduskunta edellytti hallituksen pyrkivän Euroopan talousaluetta koskeissa neuvotteluissa ympäristönsuojelun osalta siihen, että kestävä kehityksen periaatetta ryhdytään toteuttamaan koko ETAn alueella. Edelleen eduskunta

päättyi, että hallituksen tulee pyrkiä saamaan sopimukseen rajoituksia ja varauksia siten, että Suomelle turvataan oikeus ylläpitää ja kehittää EY-määräyksiä tiukempaa kansallista ympäristönsuojelulainsäädäntöä.

Käsitellessään ETA-sopimusta valiokunta totei, että sopijapuolet ovat sopimuksen johdanto-osassa sitoutuneet noudattamaan kestävä kehityksen periaatetta. Artiklassa 73 on lisäksi erikseen täsmennetty ympäristönsuojelun yleistavoitteet, joita ovat ympäristön laadun säilyttäminen, suojeleminen ja parantaminen, ihmisen terveyden suojeleminen sekä luonnonvarojen varovainen ja järkevä hyödyntäminen, ympäristönsuojelun vaatimusten sisällyttäminen sopimuspuolten muuhun yhteiskuntapolitiikkaan, ennalta ehkäisevät toimet sekä ympäristövahinkoihin puuttuminen niiden lähteillä. Ympäristönsuojelun ensisijainen kustannusvastuu on artiklan mukaan pilaajalla.

Artiklassa 74 viitataan liitteeseen 20, jossa luetellut EY:n ympäristödirektiivit otetaan ETA-säännöiksi. Ne ovat luonteeltaan minimisäännöksiä, joten niiden osalta voidaan kansallisesti toteuttaa tiukempaa ympäristönsuojelua. Tiukempien kansallisten ympäristönsuojelusäännösten antamisen mahdollisuus on vahvistettu vielä artiklassa 75.

Edellä mainittujen ETA-säännöksiä hyväksyttyjen direktiivien voimaansaattaminen edellyttää seuraavaa lainsäädäntöä Suomessa: julkisten ja yksityisten hankkeiden ympäristövaikutusten arviointia, ympäristöä koskevan tiedonsaannin turvaamista, ympäristön seurantaa ja biotekniikkaa koskevan lainsäädännön antamista, vesilainsäädännön muuttamista sekä jätehuoltolainsäädännön uudistamista. Biotekniikkaa koskeva lainsäädäntö tulee saattaa voimaan 1.1.1995 mennessä ja muu lainsäädäntö 1.1.1993 mennessä.

Tavaroiden vapaan liikkumisen edistämiseksi kuuluu ETA-sopimukseen myös kaupan teknis-

ten esteiden alaan kuuluvia määräyksiä. Niillä yhdenmukaistetaan valtioiden asettamia vaatimuksia, jotka koskevat tuotteiden ominaisuuksia, merkitsemistä, pakkaamista, valmistusta, tuotteista annettavia tietoja sekä tuotteiden testaamista, tarkastamista ja näistä annettavia todistuksia. Tuotteita koskevilla vaatimuksilla valtiot pyrkivät erityisesti ihmisten terveyden ja turvallisuuden, ympäristön sekä kuluttajansuojan turvaamiseen. Tällaiset tekniset määräykset muodostavat kuitenkin kaupan teknisen esteen silloin kun ne eroavat maittain niin, että tavaroiden vapaa liikkuvuus estyy.

ETA-sopimuksen artiklassa 23 viitataan kaupan teknisiä esteitä koskevien sääntöjen osalta liitteeseen 2. Liite 2 on laajin ETA-sopimuksen liitteistä ja se merkitsee EY:n teknisen lainsäädännön ottamista ETA-säännöiksi. Kysymyksessä ovat harmonisointisäännökset, joista ei voi kansallisesti poiketa.

Ympäristönsuojelun alalta ETA-sopimuksen kaupan teknisiä esteitä koskevassa liitteessä mainitaan viisi direktiiviä, jotka koskevat kevyen polttoöljyn ja dieselöljyn rikkipitoisuutta, moottoribensiinin lyijypitoisuutta ja bentseenipitoisuutta, lentokoneiden meluarvoja sekä nestemäisten elintarvikkeiden pakkauksia. Suomen lainsäädäntö täyttää, kuten hallituksen esityksessä todetaan, mainittujen direktiivien vaatimukset.

Ympäristöön suuntautuvia vaikutuksia on myös muilla kaupan teknisiä esteitä koskevilla direktiiveillä ja asetuksilla. Näistä viisi on sellaisia, joissa ympäristönsuojelusyistä päädyttiin poikkeusjärjestelyihin, koska Suomen vaatimustaso on EY-lainsäädäntöön verrattuna korkeampi. Poikkeusjärjestelyt ovat joko siirtymäaikoja tai pysyviä poikkeuksia ja ne koskevat seuraavia asioita:

— EFTA-valtiot voivat autojen pakokaasupäästöjen osalta noudattaa 1.1.1995 saakka kansallista lainsäädäntöään.

— EFTA-valtiot voivat rajoittaa kadmiumia sisältävien lannoitteiden pääsyä markkinoilleen sopimuksen voimaantulon ajankohtana voimassa olevien vaatimustensa mukaisesti. Sopimusosapuolten on yhdessä tarkistettava tilanne vuonna 1995.

— EFTA-valtiot voivat rajoittaa sopimuksen voimaantulon ajankohtana voimassa olevien vaatimustensa mukaisesti kloorattujen orgaanisten liuottimien, asbestikuitujen, elohopeayhdisteiden, arseeniyhdisteiden, orgaanisten tinayhdisteiden, pentakloorifenolin, kadmiumin sekä

akkujen ja paristojen raskasmetallien pääsyä markkinoilleen. Sopimuspuolten on yhdessä tarkistettava tilanne vuonna 1995.

— EFTA-valtiot voivat rajoittaa torjunta-aineiden pääsyä markkinoilleen sopimuksen voimaantulon ajankohtana voimassa olevien vaatimustensa mukaisesti.

— EFTA-valtiot voivat noudattaa sopimuksen voimaantulon ajankohtana voimassa olevaa kansallista lainsäädäntöään otsonikerrosta heikentävistä aineista. Sopimuspuolten on yhdessä tarkistettava tilanne vuonna 1995.

Hallituksen esityksessä todetaan lisäksi, että vuonna 1987 voimaan tulleeseen Euroopan yhteisasiakirjaan perustuvan Rooman sopimuksen 100 a artiklan mukaan on harmonisointidirektiivejä valmisteltaessa terveyttä, turvallisuutta, ympäristönsuojelua ja kuluttajansuojaa koskevissa vaatimuksissa otettava lähtökohdaksi suojelun korkea taso. Vähäisin poikkeuksin viime vuosina hyväksytyt direktiivit merkitsevät Suomessa nykyisin voimassa olevan suojelun tason säilymistä tai tiukkenemista. Samoin tiedot EY:ssä valmisteilla olevista uusista direktiiveistä ja entisten uusimisesta antavat kuvan suojelun tason jatkuvasta ja määrätietoisesta parantamisesta. Niille varsin harvoille aloille, joissa EY:n direktiiveihin mukautuminen olisi merkinnyt Suomen jo saavuttaman suojelun tason alenemista, on saatu jo poikkeusjärjestelyt.

Edellä esitetyn perusteella valiokunta katsoo, että ETA-sopimuksessa on kohtalaisen hyvin toteutettu eduskunnan aiemmin asettamat tavoitteet ympäristönsuojelun osalta. Ympäristönäkökulmasta ei valiokunnan mielestä olekaan estettä sopimuksen hyväksymiselle.

Valiokunta kiinnittää kuitenkin huomiota siihen, että tavaroiden vapaan liikkumisen ja ympäristönsuojelun yhteensovittaminen on edelleen ongelmallista. Vaikka ympäristönäkökohdat ovat viime aikoina selvästi saaneet lisää painoarvoa EY:n päätöksenteossa, taloudellinen kasvu, tavaroiden vapaa liikkuminen ja kilpailun vapaus ovat edelleenkin ensisijaisia päämääriä ympäristönsuojeluun nähden. ETA-sopimuksen eräs ongelma onkin, että uudet EY-määräykset ulotetaan Suomeen EFTA-maiden yhteisellä päätöksellä, mahdollisesti vastoin Suomen tahtoa.

ETA-sopimuksen voimaansaattaminen Suomessa

ETA-sopimuksen velvoitteiden täyttäminen. Erityisesti ympäristönsuojelun alueella ovat

eräät EY-maat jättäneet direktiivejä täytäntöön panematta. Valiokunnan mielestä tällaista käytäntöä ei pidä omaksua Suomessa, vaan ETA-säännöiksi otetut ympäristönsuojeludirektiivit on meillä pantava täytäntöön ja vaikutettava siihen, että näin tapahtuu koko ETA-alueella.

Minimidirektiivien toteuttaminen. Kun ETA-sopimuksen minimidirektiivien edellyttämiä säädösmuutoksia valmistellaan ja pannaan Suomessa täytäntöön, lähtökohtana on pidettävä suomalaisia olosuhteita ja saavutettua suojelun tasoa. Minimisäännökset eivät saa olla peruste suojelun tason laskemiseksi. Lainsäädännön valmistelussa on myös seurattava EY:n ympäristölainsäädännön kehitystä, sillä eräiltä osin ETA-sopimus on jo nyt vanhentunut. Tällainen tilanne on muun muassa jätehuollossa.

Byrokratian karsiminen. Käsitellessään ETA-sopimuksen voimaansaattamista valiokunta kiinnitti erityistä huomiota sopimuksen täytäntöönpanon mukanaan tuomaan byrokratian kasvuun. Nähtävissä on, että hallinnollinen päätöksenteko ja viranomaisvalvonta lisääntyvät. Myös menettelymuodot mutkistuvat, sillä Suomessa esimerkiksi ympäristölupajärjestelmät perustuvat osaksi erilaisille periaatteille kuin EY:ssä. Muun muassa vesiensuojelussa on Suomessa tapauskohtainen lupamenettely, kun taas EY:ssä vesiensuojelu perustuu ensisijaisesti ainekohtaisiin ja teollisuuden alakohtaisiin raja-arvoihin. Saadun selvityksen mukaan vesilain muutosten valmistelussa tavoitteena on sovittaa yhteen molemmat järjestelmät. Samalla pohditaan lupamenettelyn keventämistä.

Valiokunnan mielestä ETA-sääntöjen täytäntöönpanon lähtökohtana tulee pitää direktiiveissä asetettujen suojelutavoitteiden toteutumista. Lisääntyvää byrokratiaa on karsittava mahdollisimman paljon ja huolehdittava siitä, ettei päällekkäisiä asioiden käsittelyjärjestelmiä synny. Direktiivien sisältämiä poikkeusvaltuuksia on käytettävä silloin, kun se kansallisten olosuhteiden vuoksi on perustelua ja tarpeellista.

ETA-sopimuksen edellyttämien lainsäädäntömuutosten yhteydessä uudistetaan ja kehitetään lainsäädäntöämme muutoinkin. Esimerkiksi jätelainsäädäntö uudistetaan kokonaan. Kansalliselta pohjalta tehtävien uudistusten osalta valiokunta painottaa myös sitä, ettei tarpeettomasti luoda uusia hallinnollisia menettelyjä. Selkeästi on myös tuotava esiin, mitkä muutokset aiheutuvat ETA-sopimuksesta ja mitkä ovat kansallisis-ta tarpeista lähteviä.

Kaikkiaan valiokunnan mielestä tavoitteena

tulee olla, ettei ETA-sopimuksen täytäntöönpano lisää asioiden käsittelyaikoja, vaikka tehtävien määrä jossakin määrin kasvaa. Tämä edellyttää henkilöresurssien oikeaa kohdentamista sekä menettelymuotojen edelleen kehittämistä. Jos esimerkiksi valtion tehtävät jollakin alueella vähenevät ja läänien ja kuntien tehtävät lisääntyvät, on henkilövoimavaroja siirrettävä lääneihin ja kuntiin. Menettelymuotojen yksinkertaistamiseksi ympäristöasioissa on valiokunnan mielestä tarpeen perusteellisesti selvittää tarve säätää yleinen ympäristönsuojelulaki, jolla yhtenäistettäisiin myös koko ympäristölupajärjestelmä. Asioiden joustavan ja tarkoituksenmukaisen käsittelemisen lähtökohtana pitää kuitenkin olla myös se, etteivät valtakunnalliset ympäristönsuojelutavoitteet vaarannu.

Valtuutussäännökset. Täytäntöönpantavat EY:n ympäristönsuojeludirektiivit sisältävät runsaasti yksityiskohtaisia ja teknisiä määräyksiä, joita ei ole tarkoituksenmukaista sisällyttää sellaisinaan lainsäädäntöön. Niiden täytäntöönpanemiseksi on tarkoitus antaa valtuutus asianomaisessa lainsäädännössä. Valiokunnan huomiota on tässä yhteydessä kiinnitetty siihen, että avoimet valtuutussäännökset siirtävät säädösvaltaa merkittävässä määrin keskushallinnolle. Valiokunta katsookin, että valtuutussäännöksiä valmisteltaessa on huolellisesti harkittava valtuutussäännöksen yksilöinnin tarve.

Rantojen suojelu. ETA-sopimuksessa edellytetään pääomaliikkeiden vapauttamiseksi luovut-tavan ETA-alueella asuvia koskevista omaisuuden hankintarajoituksista. Ainoa pysyvä poikkeus koskee sopimuksen mukaan vapaa-ajan asuntojen hankkimista. Suomella on kuitenkin käytettävissään vuoden 1996 alkuun saakka ulottuva siirtymäaika, jonka kestäessä vielä voidaan pitää nykyisen kaltaisia omaisuuden hankintarajoituksia.

Hallitus on äskettäin antanut eduskunnalle esityksen ulkomaalaisten yritysostoja ja kiinteistönhankintaa koskevaksi lainsäädännöksi (HE 120/1992 vp), jolla kumotaan nykyinen ulkomaalaisten omistusoikeutta rajoittava lainsäädäntö. Hallituksen esittämässä uudessa lainsäädännössä ehdotetaan käytettäväksi hyväksi ETA-sopimuksen mukaista mahdollisuutta rajoittaa vapaa-ajan asuntojen ulkomaalaisomistusta. Siirtymäaikaa ei sen sijaan ehdoteta käytettäväksi, vaan uusi lainsäädäntö on tarkoitus saattaa voimaan vuoden 1993 alusta.

Valiokunta kiinnitti jo Suomen EY-jäsenyyden vaikutuksista antamassaan lausunnossa

(lausunto 2/1992 vp) huomiota rantojensuojelun tarpeeseen ja esitti selvitettäväksi eri vaihtoehtoja suojelun toteuttamiseksi. Valiokunta toistaa kannanottonsa, jonka mukaan on selvittettävä, onko Suomessa tarkoituksenmukaista säätää yleinen ranta-alueita koskeva laki vai Tanskan tapaan säätää luvanvaraiseksi muiden kuin pysyvästi maassa asuvien oikeus omistaa vapaa-ajan kiinteistöjä vaiko säännellä muiden kuin pysyvästi maassa asuvien omistuksessa olevien rakentamattomien ranta-alueiden maankäyttöä vai säilyttää rantarakentamisen ohjaus kuntien vallassa.

Rakennustuotedirektiivin täytäntöönpano. Asuntotuotannon puolella ETA-sopimus koskee lähinnä rakentamista. ETA-sopimuksen sisältyvässä rakennustuotedirektiivissä, joka kuuluu harmonisointidirektiiveihin, edellytetään muutoksia muun muassa suomalaisen laadunvarmistusjärjestelmään ja rakentamismääräyskoelmaan. Valiokunnan saaman selvityksen mukaan EY:n sisälläkin on eriäviä käsityksiä tämän direktiivin tulkinnasta. Direktiivin määräysten täytäntöönpanoon on siksi syytä paneutua erityisellä huolellisuudella.

ETA-sopimuksen edellyttämien lainmuutosten käsittely eduskunnassa. ETA-sopimus on tarkoi-

tus saada voimaan 1.1.1993. Tavoitteena on, että samanaikaisesti saadaan voimaan myös sopimuksen edellyttämät lainsäädännön muutokset. Valiokunnalle on ennakoitu, että jotkut ympäristönsuojelun alaan kuuluvat muutokset olisivat annettavissa eduskunnalle vasta aivan loppuvuodesta. Ympäristövaliokunta pitää ensiarvoisen tärkeänä, että eduskunnalle jää riittävästi aikaa käsitellä lainmuutoksia. Valiokunta kiirehtiikin lakiesitysten antamista eduskunnalle. Lisäksi valiokunta katsoo, että hallituksen esityksistä on selkeästi käytävä ilmi, mihin ETA-säädöksiin lainmuutokset perustuvat.

Edellä esitetyn perusteella ympäristövaliokunta esittää kunnioittaen lausuntonaan,

että ETA-sopimus on valiokunnan toimialan kannalta hyväksyttävissä;

että ETA-sopimuksen täytäntöönpanon edellyttämät lainsäädännön muutokset tulee antaa eduskunnalle niin, että eduskunnalle jää riittävästi aikaa niiden käsittelemiseen; ja

että ulkoasiainvaliokunta ottaisi mietintöönsä laatiessaan muutokin huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Seppänen, varapuheenjohtaja Vanhanen sekä jäsenet Biau-

det, Jääskeläinen, Kautto, Korkea-oja, Markkula, Myller, Rask, J. Roos, Virrankoski ja Vuorensola.

lousarvion eri lohkoja voitaisiin arvioida ympäristön ja kestävä kehityksen kannalta. Valiokunta pitääkin tärkeänä, että ympäristötilinpitoa kehitetään ja että ympäristöindikaattorit otetaan mukaan kansantalouden laskelmiin mahdollisimman pian. Lisäksi ympäristövaliokunta korostaa sitä, että hallituksen esityksissä tulee esityksen taloudellisten vaikutusten arvioinnin ohella olla arviointi esityksen vaikutuksista kestävä kehityksen kannalta.

Kansallisen toiminnan koordinoitua ja päätösten valmistelua varten tarvitaan tehokas poliittinen päätöksenteko. Ympäristövaliokunta tukee kestävä kehityksen ministerivaliokunnan perustamista valtioneuvostoon.

Yksi Suomen tärkeimmistä tavoitteista Uncedissa oli vaatimus tuotanto- ja kulutustapojen muuttamisesta. Keskeisiä keinoja tämän tavoitteen toteuttamisessa ovat taloudelliset ohjauskeinot. Valiokunta katsoo, että ympäristöperusteista verotusta on lisättävä. Tässä mielessä vuoden 1993 talousarvioehdotuksessa on edetty polttoaine- ja sähköverotuksen osalta oikeaan suuntaan.

Luonnon monimuotoisuuden säilyttämistä koskevan sopimuksen täytäntöönpanemiseksi on tärkeätä huolehtia siitä, että Suomessa toteutetaan sopimuksen edellyttämät luonnonsuojeluohjelmat. Talousarviossa luonnonsuojeluun (luku 35.15) osoitettavia määrärahoja ehdote-

taan kuitenkin supistettavaksi. Toisaalta valiokunta katsoo, että luonnonsuojeluohjelmien toteuttamisen tulisi etsiä uudentyyppisiä rahoitusmuotoja budjettirahoituksen ohella.

Kestävä kehityksen toteuttamisessa yksi oleellisista asioista on kehitysyhteistyö. Uncedissa teollisuusmaat vahvistivat uudelleen sitoumuksensa nostaa kehitysapunsa 0,7 prosenttiin bruttokansantuotteistaan. Valiokunta pitää valitettavana, että Suomi on oman taloudellisen tilanteensa takia luopunut tästä jo aiemmin saavuttamastaan tasosta ja alentanut sen n. 0,4 prosenttiin. Valiokunta korostaa kuitenkin sitä, että Suomen tulee mahdollisimman pian palata 0,7 prosentin tasoon.

Valiokunta kiinnittää lisäksi vakavaa huomiota kehitysyhteistyön laatuun. Uncedissa hyväksytyssä ensi vuosisadan toimintaohjelmassa lähdetään siitä, että kehitysyhteistyöhankkeiden tavoitteiden tulee olla köyhyyden lieventäminen, ympäristön suojele ja kansanvaltaisuuden edistäminen.

Edellä olevan perusteella valiokunta esittää kunnioittaen lausuntonaan,

että valtiovainvaliokunta mietinnössään ottaisi huomioon, mitä tässä lausunnossa on esitetty.

Asian ratkaisevaan käsittelyyn valiokunnassa ovat ottaneet osaa puheenjohtaja Seppänen (osittain), varapuheenjohtaja Vanhanen, jäsenet Aula (osittain), Biaudet, Hautala (osittain), Jääs-

keläinen, Karhunen, Kautto, Korkeaoja (osittain), Markkula, Myller, Rask, Särkijärvi (osittain), Takala, Virrankoski (osittain) ja Vuorensola (osittain) sekä varajäsen A. Ojala.

Eriävä mielipide

Emme ole voineet yhtyä valiokunnan enemmistön kannanottoihin asuntotoimen osalta. Katsomme, että lausunnon olisi tullut tältä osin kuulua seuraavasti:

"Asuntotoimi

Valtion vuoden 1993 talousarvioehdotus perustuu väärille olettamuksille toteutuvan asun-

totuotannon määrästä. Budjettiehdotuksen lähtökohtana on arvio vapaarahoitteisen asuntotuotannon kääntymisestä nousuun vuoden 1993 lopulla. Rakennusteollisuuden järjestöiltä saadun tiedon mukaan rakennusalan lama on kuitenkin syvimmillään juuri syksyllä 1993 ja alkuvuodesta 1994. Yleisen talouspolitiikan epäonnistumisesta johtuen reaalikorot tullevat pysymään edelleen korkealla, mikä yhdessä suurtyöttömyyden ja reaalitylojen alenemisen

kanssa patouttaa asuntokysyntää yli ensi vuoden.

Budjetin perusteluissa todetaan: 'Rakennusalan työllisyystilanteen helpottamiseksi valtion tukeman uustuotannon määrä pidetään suhteellisen korkealla tasolla ja perusparannustoiminnan määrää lisätään huomattavasti.' Tämän mukaisesti vuonna 1993 aloitettaisiin n. 19 000 uuden arava-asunnon sekä 3 000 korkotuettavan vuokra-asunnon rakentaminen ja perusparannettaisiin valtion lainoilla, korkotuella ja avustuksilla kaikkiaan n. 22 000 asuntoa. Tavoitteiden toteutuminen on vailla perusteita.

Uustuotannon tavoitteet eivät toteudu. Valtion koko aravalainoitettun uustuotannon määräksi esitetään 19 000 asuntoa. Se on lähes 4 000 asuntoa vähemmän kuin kuluvan vuoden arvioitu toteutuma. Tämänkään uustuotannon tavoitemäärän toteutuminen ei ole todennäköistä mm. seuraavista syistä:

1) rakennuttajien kiristynyt taloudellinen tilanne ja budjetin rakenteellisten muutosten aiheuttama epävarmuus;

2) valtion asuntolainojen reaalikorkoa esitetään nostettavaksi;

3) valtion yhtenäislainojen vuosimaksuja esitetään korotettavaksi;

4) lainoitusta varten esitetään otettavaksi käyttöön enimmäislainoitusarvot.

Budjetin perusta sekä aravalainojen vuosimaksujen ja korkojen korottaminen vaarantavat koko yhteiskunnallisen asuntotuotannon jatkuvuuden. Valtio leikkaa esittämällään asuntobudjetilla rakennuskustannusten alenemisesta aiheutuvan hyödyn itselleen, eikä kohdista sitä asunnontarvitsijoille. Virheellinen asuntopolitiikka heikentää erityisesti pienituloisten mahdollisuuksia kohtuulliseen asumiseen sekä lisää ahtaasti asumista ja asunnottomuutta. Se syventää myös keskituloisten asuntokriisiä.

Valtion lainapolitiikka, yleinen taloudellinen tilanne, työttömyys ja asumistuen leikkaukset heikentävät entisestään aravavuokratalojen taloudellista tilannetta ja ajavat niitä konkurssiin. Aravavuokratalojen vuokrat ovat jo nyt monilla paikkakunnilla korkeammat kuin asunto-oikeuksien vahvistamat kohtuulliset käyvät vuokrat. Vuoden 1993 alusta voimaan tulevat kiinteistöveron energiahinnan sekä vesi- ja viemäritaksojen korotukset nostavat vielä kohtuuttomasti vuokratasoa. Tilannetta vaikeuttavat edelleen taloyhtiöiden kasvavat vuokrat. Näissä olosuhteissa rakennuttajilla ei ole mah-

dollisuuksia aloittaa uusien vuokratalojen rakentamista rakennuskustannusten alaisuudesta ja työllisyysnäkökohdista huolimatta.

Omistusravatuotannossa enimmäislainoitusarvojen käyttöönnotto merkitsee paluuta vanhaan ennen yhtenäislainajärjestelmää sovellettuun käytäntöön. Epävarma talous- ja työllisyystilanne ja korkeat pankkikorot vähentävät mahdollisuuksia henkilökohtaisten aravien hakemiseen, koska yhä suurempi osa rahoituksesta olisi vaihtuvakorkoisen pankkilainan varassa. Tämä vaarantaa koko omistusravatuotannon myös omakotitalojen osalta.

Budjettiesitys vaarantaa myös korkotuettun vuokra-asuntotuotannon. Kuluvan vuoden budjettiin tehty lainaehdon heikennys lamautti koko tuotannon eivätkä myöhemmin tehdyt korjauksetkaan ole saaneet sitä liikkeelle. Tilannetta heikentää myös se, ettei rakennuttajina toimivilla kunnilla ja kuntainliitoilla ole taloudellisia mahdollisuuksia eikä henkilöstöpoliittisia syitä tuottaa uusia työsuhteasuntoja.

Peruskorjaustavoitteet eivät täyty. Enimmäislainoitusarvojen ottaminen peruskorjauslainoihin tulee vaarantamaan peruskorjauksille asetetut määrälliset tavoitteet, sillä aravavuokratalot, jotka ovat pääasiallisin valtion perusparannuslainoituksen saajaryhmä, eivät kykene nykyisellä rahalaitoslainoituksen korkotasolla rahoittamaan hankkeita. Tämä on vahingollista säästämistä, koska korjausrakentamisen työllisyysvaikutus on suuri ja Suomessa on syntymässä todellinen aikapommi peruskorjausta vaativista 1960- ja 1970-luvulla rakennetuista aravataloista. Näiden peruskorjaus olisi tehtävä nyt, kun ammatitaitoista työvoimaa on saatavilla ja rakennuskustannukset ovat 20—30 prosenttia alemmat kuin noususuhdanteessa.

Vastalauseen allekirjoittajat pitävät kuitenkin hyvänä sitä, että valiokunta on mietinnössään kiinnittänyt huomiota asuntojen perusparantamisen lisäämistarpeeseen. On myös järkevää pyrkiä lisäämään vuokrataloyhtiöiden ja asunto-osakeyhtiöiden mahdollisuuksia säästää ennakolta tulevaa peruskorjausta varten.

ASP-järjestelmä vaarantuu. ASP-järjestelmää esitetään uudistettavaksi. Uudistuksen sisältöä tai tavoitteita ei kuitenkaan budjetissa ole esitetty. Järjestelmän heikkoudet ja epäselvä tilanne ovat jo johtaneet siihen, ettei ASP-säästösopimuksia käytännössä juuri tehdä.

Asumisoikeusasuntojen tuotanto on turvattava. Asumisoikeusasuntoihin on ollut erittäin suurta mielenkiintoa ja ne tarjoavat uuden toimintakel-

poisen asumisvaihtoehdon, jonka on todettu laskevan myös kiinteistöjen hoitokustannuksia. Keskustelut siitä, että järjestelmää muutettaisiin harkintaperusteiseksi, on kuitenkin vaarantamassa koko tuotantoa. Nykyinen ikäjärjestelmään perustuva valintakriteeri on riittävä ja se tarjoaa nimenomaan nuorille hyvän asumisvaihtoehdon. Asumisoikeusasuntojen hakemisjärjestelmä on kuitenkin osoittautunut käytännössä ongelmalliseksi.

Asumistukea ei saa leikata. Asumistuen ehtojen kiristämisen arvioidaan budjettiesityksessä johtavan noin 30 000 perheen joutumiseen pois tuen piiristä. Asuntohallitus on puolestaan arvioinut, että nykyisten ehtojenkin mukainen asumistuki jättää vuoden 1993 aikana 60 000 perhettä tuen ulkopuolelle. Samanaikaisesti laskisi myös tuen taso sen piiriin kuuluvilla.

Asumistuen tarpeen kasvu on lisääntynyt voimakkaammin työttömyyden vuoksi. Työttömyyden lisäksi v. 1993 tilannetta pahentaa se, että niiden henkilöiden määrä, jotka joutuvat ansiosidonnaisen työttömyysturvan ulkopuolelle, kasvaa voimakkaasti. Asumistukea voidaankin pitää olennaisesti myös työttömyyteen liittyvänä perusturvana. Asumistuen leikkaaminen on yhteiskunnallista näennäissäästöä, joka lisää kuntien talousvaikeuksia, koska se kasvattaa kuntien toimeentulotukimenoja.

Asumistuen leikkaaminen, tuen saajien vähentäminen ja asumistukiasioiden hoidon siirto KELAlle on jyrkässä ristiriidassa sen asuntopolitiikan perustelujen kanssa, jonka mukaan painopistettä siirretään nimenomaan tarveharkintaan tukeen. Tuen siirtäminen KELAlle merkitsee käytännössä tarveharkinnan romuttamista. Lisäksi ei enää voitaisi varmistaa sitä, että tuki ohjautuu nimenomaan asumiskustannuksiin, mikä entisestään lisäisi kiinteistöjen asumiskustannusten nousupaineita.

Yleinen asumistuki on muihin asumistukijärjestelmiin (eläkkeensaajien asumistuki ja opiskelijoiden asumislisä) verrattuna selvästi pienituloisia suosiva. Vuokra-asuntojen tuensaajista 60 prosentilla yhteenlasketut tulot olivat enintään 6 000 mk/kk.

Opiskelijoiden toimeentulomahdollisuuksien heikentäminen on myös johtanut siihen, että asumislisää on nostettava. Opiskelija-asuntoja on ensimmäistä kertaa tyhjiillään, koska nuorilla ei ole varaa hakeutua niihin. Mikäli tilanne edelleen kärjistyy, se vaarantaa opiskelija-asuntoyhtiöiden talouden ja johtaa koko hyvin toimineen järjestelmän romuttumiseen.

Asuntokriisissä olevia on autettava. Työttömyys ja pankkien kiristynyt lainapolitiikka on lisännyt asuntokriisissä elävien ihmisten määrää. Kahden asunnon loukussa elävien tilanne on kärjistynyt ja asuntoveloista selviytymismahdollisuudet ovat romahtaneet. Yhä useammat menettävät asuntonsa ja ajautuvat vuokra-asuntojonoihin.

Yhteiskunnallisen asuntotuotannon tulevaisuus on turvattava. Valtion vuoden 1993 talousarvioon sisältyy asuntohallituksen lakkauttaminen. Budjetissa ei ole kuitenkaan esitetty keinoja yhteiskunnallisen asuntotuotannon jatkumisen turvaamista. Asuntohallituksella on keskeinen rooli sosiaalisessa asuntotuotannossa ja suomalaisen asumistason kohdentamisessa ja kohentamisessa. Asuntohallintoon suunnatut voimavarat ovat jo nykyisellään muita Pohjoismaita alemmalla tasolla.

Nuorten asuntotilannetta on parannettava. Asuntonministeri on useaan otteeseen esittänyt julkisuudessa, ettei Suomessa enää juurikaan ole tarvetta rakentaa asuntoja. Erikoistutkija Markku Lankia on kuitenkin arvioinut, että asuntovajaus on edelleen n. 360 000 asuntoa ja että tästä alle 29-vuotiaiden nuorten osuus on 250 000 asuntoa.

Myyttömät, kalliilla rakennuskustannuksilla tuotetut kovanrahan asunnot eivät ongelmaa ratkaise. Vaarana myös on, että markkinoille tulleet ns. kovanrahan vuokra-asunnot myydään tai niiden vuokrataso nousee nopeasti taloudellisen tilanteen kohentuessa. Tyhjät asunnot sijaitsevat lisäksi usein alueilla, joilla ei ole kysyntää.

Edellä olevan perusteella ympäristövaliokunta esittää kunnioittaen valtiovarainvaliokunnalle lausuntonaan,

että momentille 35.45.60 myönnetään lisää määrärahaa niin,

— että turvataan 23 000 uuden arava-asunnon rakentaminen, jossa nuorille osoitetaan kohtuullinen osuus vuokra- ja asumisoikeusasuntoja,

— että momentin perusteluista voidaan poistaa esitykset asuntotuotantolain ja perusparannuslain muuttamisesta siten, että asumisoikeusasuntojen sekä omistustonteilla sijaitsevien muiden kohteiden lainaosuuksia alennettaisiin ja lainoitukselle määrättäisiin enimmäislainoitusarvot,

— että momentin perusteluista voidaan poistaa esitys asuntolainojen vuosimaksun korotuksesta ja korkojen korotuksesta;

että momentin 35.45.63 määrärahaa lisätään siten, että vuokra-asuntolainojen korkotuki voidaan nostaa 90 prosenttiin;

että momenttien 35.45.56 ja 35.45.62 määrärahoja lisätään asuntojen korjaustoiminnan huomattavaksi lisäämiseksi;

että edellä esitetyt määrärahakorotukset toteutetaan osin talousarvion sisäisenä siirtona työllisyyden määrärahoista; ja

että momentilla 35.45.54 säilytetään asumistuen taso ennallaan ja momentin perusteluissa edellytetään määrärahoja lisääväksi lisätalousarvioilla tarvetta vastaavasti.

Edelleen ympäristövaliokunta esittää, että valtiovarainvaliokunta talousarviosta antamassaan mietinnössä esittäisi eduskunnan hyväksyttäväksi toivomukset,

että hallitus kiireellisesti valmistelee pitemmän aikavälin suunnitelman asuntojen peruskorjaustoiminnan varmistamisesta ja lisäämisestä;

että ASP-järjestelmää uudistettaessa parannetaan pienituloisten ja vähävaraisten nuorten asemaa;

että asumisoikeusasuntojen hakujärjestelmän toimivuutta uudistetaan pikaisesti sellaiseksi, ettei se ole esteenä asuntojen joustavalle myöntämiselle ja että uudistuksen yhteydessä säilytetään valintaperusteena ikä;

että hallitus kiireellisesti laatii kokonaisohjelman opiskelijoiden ja muiden nuorten asunto-ongelmien poistamiseksi;

että hallitus kiireellisesti ryhtyy toimenpiteisiin ns. kahden asunnon loukussa olevien ja muiden vakavissa asuntoveloissa olevien tilanteen korjaamiseksi;

että asuntohallintoa uudistettaessa tehtävät ja voimavarat mitoitetaan sellaisiksi, ettei yhteiskunnallista asuntotuotantojärjestelmää heikennetä; sekä

että hallitus selvittää kiireellisesti yhteiskunnan tukeman asuntotuotannon ajankohtaiset ongelmat ja tuo eduskunnalle tarvittavat esitykset tilanteen korjaamiseksi.”

Helsingissä 9 päivänä lokakuuta 1992

Riitta Myller
Heidi Hautala

Tarja Kautto
Esko Seppänen

Maija Rask
Arja Ojala